

Nagrade so pač nagrade — in absurdno bi bilo misliti, da bi bili z razdelitvijo katerih koli nagrad na tem svetu vsi zadovoljni. Tisti, ki je nagrado (morda upravičeno) pričakoval, pa je ni dobil, je seveda razočaran; tisti, ki je drugače sodil kot uradni podeljevalec, bo kajpak zvalil krivdo za nepravilno razdelitev na slednjega. Vse to je popolnoma razumljivo, toda kljub temu je vendarle neprijetno, če je vsako leto ob podelitvi Prešernovih nagrad slovenska kulturna javnost tako razburjena in v sodbah razdeljena. Zdi se, da je letošnja razdelitev nagrad še posebno močno in mučno odmevala; že ob sami podelitvi in kasneje v časopisnih zapisih je bilo slišati začudene proteste, zakaj ni nagrade prejelo nobeno leposlovno delo in zakaj so tudi nekatera druga umetnostna področja ostala brez najvišjega priznanja. Kot član upravnega odbora Prešernovega sklada, ki podeljuje nagrade, seveda nisem poklican, da bi se čudil odločitvi tega odbora, priznati pa moram, da je bila seja, na kateri je odbor sklepal o razdelitvi nagrad, nadvse mučna; vsem je bilo namreč jasno, da nagrad ni moč pravično razdeliti — zaradi popolnoma objektivnih vzrokov, zaradi očitnih pomanjkljivosti v celotnem sklopu naših umetniških nagrad in še posebej v strukturi Prešernovega sklada. Pričujoča glosa bi rada opozorila na tri očitne anomalije (s tem seveda ni rečeno, da jih ni več), ki nanje kot na nepremostljivo oviro nalete vsako leto člani upravnega odbora (funkcija, ki nikakor ni vredna zavidanja!).

Poglavitna ovira za pravičnejšo razdelitev priznanj je brez dvoma sam gmotni obseg fonda, namenjenega za najvišje slovenske umetniške nagrade; ta fond je s svojo skromnostjo resda blizu Prešernovemu življenjskemu proletarstvu, nikakor pa ne ustreza pesnikovemu duhovnemu bogastvu. Če ta fond obsega tolikšno vsoto, kolikor jo lahko (da parafraziram misel nekega člana upravnega odbora) v mesecu dni poneveri za kriminal povprečno nadarjeni računovodja manjšega podjetja, če so po internem sporazumu Prešernove nagrade denarno enake Kidričevim (s pravilno mislijo, da umetniško področje ne bi bilo diskriminirano) in če se navsezadnje za najvišjo nagrado poteguje kar sedem umetnostnih področij in je treba podeliti tudi nagrade Prešernovega sklada, potem preprost račun pove, da lahko podeliš samo nekaj najvišjih nagrad in morajo nekatera področja, pa čeprav bi dela z njih prav tako zaslužila nagrado, odpasti. Letos je bil ta nepravilni račun morda bolj očiten, toda tudi prejšnja leta je poglavitni kriterij diktiral proračun in tako bo vse dotlej, dokler se bomo na kulturo ponosni Slovenci pri odmerjanju sredstev za kulturo ravnali po nauku Prešernove Glose.

Komu podeliti številčno omejene in s proračunom diktirane nagrade, je seveda nadvse mučen posel. Področja, ki se potegujejo za Prešernovo nagrado, so namreč po svoji vsebini in formi tako različna, da jih praktično sploh ni mogoče primerjati med seboj. Kdo bi si npr. upal trditi, da je delo nekega arhitekta za celotno slovensko kulturo dragocenejše kot neko literarno delo; ali drug primer — da je umetniški dosežek reproduktivnega umetnika višji kot izvorni slikarski opus. Člani upravnega odbora sicer pošteno ugibajo, kdo naj bi na vseh teh področjih ustvaril najbolj trajno umetniško vrednoto, toda njihovo prizadevanje je v glavnem (vsak pozna predvsem svoje področje) resda samo ugibanje. Zaradi neprimerljivosti same umetnostne narave vseh sedmih področij

je globlja objektivnost pravzaprav izključena in so kritike po razdelitvi nagrad pogosto upravičene. Prepričan sem, da bi morali čimprej razmisliti, če v resnici vsa sedanja področja sodijo med pretendente za Prešernove nagrade; slišati je namreč resne glasove, da bi Prešernove nagrade omejili samo na strogo klasična in izvirna umetnostna izrazila in da bi za ostala področja namenili poseben nagradni fond. To bi brez dvoma pomembno razčistilo kriterije za podeljevanje nagrad, prinaša pa spričo modernega umetnostnega razvoja vendarle nekaj konservativni prizvok. Toda predlog je vreden razmisleka. Vsekakor pa je absurdno, da zdaj, ko je pač po pravilniku Prešernovega sklada vključeno vanj sedem področij, gmotni fond ne omogoča nagrad za vsa področja in so vsaj tri že od vsega začetka diskvalificirana. Kdo lahko trdi, da neko srečno leto ne bomo na vseh sedmih področjih dobili enega ali celo več najvišjih umetniških dosežkov? Samo po sebi je zato umevno, da bi morala biti že od vsega začetka v proračunu zagotovljena za vsako področje vsaj po ena Prešernova nagrada; ni rečeno, da bi tedaj vse nagrade morali podeliti, toda podelili bi jih lahko, medtem ko zdaj račun narekuje nevzdržne kompromise.

Tretja ovira pri pravičnem razdeljevanju Prešernovih priznanj pa je, da ni posebnega nagradnega fonda za življenjsko umetniško delo. Skoraj vsako leto (letos je bilo to najteže na literarnem področju) stoji upravni odbor Prešernovega sklada pred nerazrešljivo uganko, kako nagraditi ustvarjalce tudi ob njihovih življenjskih jubilejih ali pomembnih retrospektivah umetniškega dela; velja namreč načelo, da se Prešernove nagrade dodeljujejo samo za umetniške stvaritve v preteklem letu. Mnogi izmed teh ustvarjalcev niso nikoli prejeli Prešernove nagrade zaradi objektivnih okoliščin, čeprav bi jo zaslužili; marsikomu bi bila morda to zadnja priložnost, da bi upravičeno prejel najvišje priznanje. Resda, zaradi formalno dodeljene nagrade neko delo ni nič bolj pomembno in trajno, toda ljudi krivica boli, in to je docela človeško. Prepričan sem, da je kriva samo naša lastna neobčutljivost, ker fonda za življenjske nagrade (ki bi bil lahko v okviru Prešernovega sklada) še nimamo in o njem niti ne razmišljamo.

Ta glosa pa je bila navsezadnje napisana samo zato, da bi morda ravno letos, ko po podelitvi Prešernovih nagrad nimamo ravno najboljšega občutka, o teh nagradah razmislili; ali jim sploh še pripisujemo ceno, zaradi katere so bile ustanovljene, da bi namreč umetniškemu delu izkazovale čast in spoštovanje?

Mitja Mejak